

3.2. Kriminologie a viktimologie

Kriminologie je věda o kriminalitě. Zabývá se příčinami (teorie vzniku kriminality – srov.. teorie vzniku sociálních deviací), strukturou a dynamikou, Osobností pachatele, prevencí kriminality atd.

Trestný čin - situace, pachatel, oběť - kriminogenní situace

Dosud byla pozornost zaměřena především na pachatele a příčiny trestných činů. Od poloviny minulého století vzrůstá pozornost věnovaná důsledkům trestných činů a jejich obětem.

Viktimologie je část kriminologie týkající se obětí trestných činů.

Její vznik se datuje do roku 1947.

Náš právní řád nezná pojem „oběť“ pouze „poškozený“

Předmět viktimologie:

- osobnost oběti
- vztahy pachatel - oběť
- role oběti v genezi TČ
- role oběti při vyšetřování
- pomoc obětem (!)

Viktimnost je disponovanost člověka stát se obětí

- existuje?
- mají vliv osobnostní vlastnosti, odlišnost a další skutečnosti? (statické pojetí)
- chování? (dynamické pojetí)
- povolání?
- další faktory?

Vztah: oběť - pachatel

- existuje – neexistuje?
- je objektivní? (bydliště, pracoviště, škola)
- je subjektivní? (příbuzenství, přátelství, známost, neformální skupina, parta)

Chování oběti

- aktivní - pasivní
- přispívající - tlumící

V praxi může nastat celá škála situací:

provokace - rvačka, slovní napadení, provokativní - chování, oblečení neopatrnost aj.

Spoluúčast oběti na trestném činu

„Vina“ oběti - žádná, malá, velká, výlučná (agresor usmrcený v sebeobraně)
Důležité je omezit podněcující chování a posilovat tlumící vč. vhodné sebeobrany.

Viktimize je proces přeměny potenciální oběti ve skutečnou (trestný čin)

Primární viktimize: - život, zdraví, fyzická bolest

- majetek
- psychické poškození (újma)
- morální poškození (újma)

Sekundární viktimize: - nevhodný způsob vyšetřování

- publicita (sdělovací prostředky, „paparazziové“)

Pomoc obětem trestných činů

Instituce:

OSN - 1985 Deklarace základních zásad spravedlnosti pro oběti zločinu a zneužívání moci

Evropské forum služeb obětem - European Forum for Victim Services

„Sociální práva obětí trestných činů“

V ČR - Bílý kruh bezpečí – Zpravodaj BKB - „Standard služeb“

Pomoc obětem TČ

- materiální - kompenzace škody - pojišťovny, pachatel, stát, nevládní orgány zákon č. 209/1997 sb. – peněžitá pomoc státu lidem, kteří utrpěli újmu na zdraví, nebo pozůstalým
- psychologická – posttraumatická stresová porucha (syndrom) (znásilnění, mučení, válka, zemětřesení, záplavy), krizová intervence, dlouhodobá terapie
- sociální - bydlení (azyl), zaměstnání
- preventivní - kurzy sebeobrany, asertivity, publicita
- poradenská - v oblasti právní, materiální, sociální a dalších

Příklady trestných činů (asociálního chování), jejichž oběti potřebují naši pomoc zvláště naléhavě.

- Domácí násilí
- Týrání a sexuální zneužívání dětí
- Týrání starých lidí
- Šikana

Společné znaky: - vysoká latence

- obtížné dokazování
- nejasná hranice trestného činu
- závažné a dlouhodobé důsledky